

s. Lucyna Wąsik

**Sprawozdanie z wykładów gościnnych
w Instytucie Prawa Kanonicznego
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie
przeprowadzonych przez ks. dr. Pawła Malechę**

W dniach 25 i 26 kwietnia 2012 roku Instytut Prawa Kanonicznego w Krakowie gościł ks. dr. Pawła Malechę, Kanclerza Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej. Tematem przewodnim dwudniowych wykładów, adresowanych przede wszystkim do studentów Instytutu Prawa Kanonicznego, była struktura i zakres działania Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej.

Ks. dr. P. Malecha omówienie aktualnej działalności trybunału poprzedził krótką prezentacją historii tej instytucji, uwypuklając jej rozwój i zmieniającą się na przestrzeni lat rolę. Przypomniął, że powstanie tego trybunału datuje się wraz z ustanowieniem na stałe urzędu referendarza przez papieża Eugeniusza IV w roku 1431. Stały urząd referendarza poprzedziło wprowadzenie w roku 1216 przez papieża Innocentego III obowiązku przedkładania ojcu świętemu próśb na piśmie, a ówczesni – zmieniający się referendarze referowali kierowane przez wiernych próśby. Kolejny ważny okres w historii Sygnatury Apostolskiej to czas reformy Kurii Rzymskiej dokonanej przez papieża Sykstusa V w roku 1588, kiedy ukształtowana została podwójna struktura trybunału: Sygnatura Łaski i Sygnatura Sprawiedliwości. Dokonanie wewnętrznych zmian organizacyjnych i doprecyzowanie kompetencji spowodowało, że dla Sygnatury Apostolskiej rozpoczął się wówczas tzw. „złoty czas”, trwający aż upadku

państwa kościelnego w roku 1870, który spowodował zaprzestanie działalności trybunału. Odrodzenie nastąpiło wraz z konstytucją apostolską *Sapienti consilio* papieża Piusa X z roku 1908, który wcześniejszą Sygnaturę Łaski i Sygnaturę Sprawiedliwości nazwał Najwyższym Trybunałem Sygnatury Apostolskiej. Wraz z reaktywowaniem Sygnatury Apostolskiej papież Pius X nadał w tym samym roku trybunałowi własne prawo, które potwierdził później *Kodeks prawa kanonicznego* z 1917 roku. Reforma Kurii Rzymskiej przeprowadzona w roku 1967 przez papieża Pawła VI konstytucją apostolską *Regimini Ecclesiae Universae* w odniesieniu do Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej zaowocowała m.in. rozszerzeniem kompetencji i powstaniem tzw. Sekcji ALTERA rozstrzygającej rekursy przeciwko nielegalnym aktom administracyjnym.

Po przypomnieniu najistotniejszych momentów z historii kształtowania się Sygnatury Apostolskiej ks. dr Malecha skupił się w swoim wykładzie na jej aktualnej działalności. Rozpoczął od wskazania aktualnie obowiązującej podstawy prawnej działania tego trybunału, na którą składa się: *Kodeks prawa kanonicznego* z roku 1983 (kan. 1445), konstytucja apostolska *Pastor bonus* papieża Jana Pawła II z roku 1988 (art. 121–125) oraz *Lex propia* promulgowane przez papieża Benedykta XVI z roku 2008. Sukcesywnie Ksiądz Kancelarz zaprezentował kompetencje Sygnatury Apostolskiej, wskazując na trzy obszary jej działań:

1. Prośby o przywrócenie do stanu poprzedniego (*restitutio in integrum*) w odniesieniu do wyroku, który uzyskał powagę rzeczy osądzonej. Omawiając tę kategorię spraw, zwrócił uwagę, że dotyczy to tylko spraw *iurium* (spraw majątkowych), podkreślając równocześnie, że sprawy osobowe nie przechodzą w stan rzeczy osądzonej, co oznacza, że zawsze mogą być zaskarżone.
2. Prośby o nowe zbadanie spraw dotyczących stanu osób, w konsekwencji pozyskania nowych i poważnych dowodów i argumentów. Dla przykładu Ksiądz Doktor wskazał sprawy wynikające z kan. 1448, 1644 i 1675.
3. Spory dotyczące właściwości trybunałów, które nie podlegają temu samemu trybunałowi apelacyjnemu.

Bardzo liczne kompetencje Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej z trzech przedstawionych wyżej obszarów realizowane są przez trzy sekcje, z których każda ma ściśle określony zakres spraw.

Sekcja pierwsza pełni funkcję najwyższego trybunału zwyczajnego w sprawach spornych i pełni funkcję nadrzędną wobec Trybunału Roty Rzymskiej. Rozstrzyga m.in. sprawy o nieważność wyroków rotalnych, *restitutio in integrum* w sprawach majątkowych, czy też zarzuty o stronnictwo wobec audytorów rotalnych.

Sekcja druga posiada kompetencje najwyższego trybunału administracyjnego i rozstrzyga spory odnoszące się do pojedynczych aktów administracyjnych. Rekurs sporno-administracyjny wnoszony do Sygnatury Apostolskiej jest skuteczny, jeżeli poprzedza go pełna procedura, wyczerpująca środki odwoławcze przewidziane przez prawo kanoniczne. Motywem rekursu sporno-administracyjnego może być jedynie nielegalność aktu administracyjnego. Sekcja druga posiada również specjalne kompetencje dotyczące spraw administracyjnych, m.in. te zlecone przez Biskupa Rzymskiego, czy też skierowane przez dykasterie Kurii Rzymskiej.

Sekcja trzecia Sygnatury Apostolskiej pełni funkcję organu administracyjnego kontrolującego działalność sądowniczą w Kościele. Ten tak bardzo szeroko zakreślony obszar działań ks. dr P. Malecha podzielił według rodzaju spraw podejmowanych przez tę sekcję, m.in. na: sprawy dotyczące tzw. powierzenia papieskiego (*commissio pontificia*), czyli przekazania sprawy objętej kompetencją absolutną na rzecz trybunału innego niż Trybunał Roty Rzymskiej, badanie stanu sądownictwa kościelnego na podstawie corocznych sprawozdań z działalności, czy też sprawy związane z uznaniem wyroku kościelnego stwierdzającego nieważność małżeństwa przez sądy świeckie. Dopełnieniem omówienia tematu przewodniego były kwestie kosztów procesowych oraz przechowywania akt spraw.

Wykłady gościnne stały się dobrą tradycją Instytutu Prawa Kanonicznego w Krakowie. Są okazją do zaczerpnięcia z dorobku naukowego i doświadczenia wybitnych kanonistów. Naszym przewodnikiem w tym roku był ks. dr Paweł Malecha, który jak dobry Mistrz przeprowadził nas przez Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej.

Z radością przyjęliśmy wiadomość, że kilka dni później ojciec święty Benedykt XVI mianował ks. dr. P. Malechę zastępcą promotora sprawiedliwości w Najwyższym Trybunale Sygnatury Apostolskiej.